

Da imaju biti vsi njegovi podložniki enakopravni, imeti jednake pravice i dolžnosti do države, da se imaju obvarovati osebe pred nasiljem, imanje pred otimanjem i da se ima skrbeti za varnost vsih podložnikov brez razlike stana i vere; da more vsaki svobodno po svoji veri službu božju opravljati, da smeju zidati i popravljati cerkve, učilišča, bolnišnice i pokopališča; da moraju se ustanoviti sudi mešoviti, to je, da moraju biti sudniki kristjanski i mohamedanski; da mogu tudi kristjani priti za uradnike državne; da se imaju tudi kristjani jemati v vojnike; da moraju vsi podložniki brez razlike vere jednako plačevati porez i davke, da se oistro zabrani i prepove vsako nasilje i gonenje naroda pri skupljanju poreza i desetine i da se ne bude porez ali desetina v zakup, v licitaciju dajala, nego pravično i redovno pobirala. Sultan piše: „To je volja moja, umnožiti sreću vseh mojih podanikov, kateri su v mojih očeh vsi jednaki i meni jednako dragi.“

Toti hathumajum se je svečano proglasil v Carigradu i se je razposlal, da se razglasi po vsi državi.

Po totom sultanovom ukazu bi imelo biti kristjanom bolje, pa se jim je življenje le pohujšalo. Turki ne poslušaju svojega sultana i ne vladaju se po njegovih ukazih. Hathumajum je njim tern v peti. Oni nikako ne mogu razumeti, kako je mogoče, da bi bil prezirani i zaverženi djaur (kristjanski pes) enakopraven s pravérnikom prorokovim; jim nikako ne ide v glavu, da bi se od sada ne smela siliti i goniti raja (kristjani), kateri su kakor turski robi, turska bezpravna lastnina. Ta sultanov proglas jih je na kristjane ješče bolje razkačil i razdražil. Sultan ukazuje, a oni delaju, kakor sami hočeju. Sultan je ukazal, da se imaju jemati i kristjani v vojnike. Turek tega neče, nego sili kristjane, da se moraju vsakoga leta odkupovati od vojaščine. K vsem težkim davkom, pod kterimi su popred ječali, su jim Turki sada ješče toga natarili.

Zvunaj toga siliju kristjane, da davaju zvunaj vseh davkov i zvunaj desetine, sada spahijam, to je turski gospodi, ješče od vsega tretjinu. Kristjani se pozivaju na sultanov hathumajum — Turki pak na svoju sablju.

Jeden dopisnik piše serbskomu Dnevniku v 6. listu 1858 iz bosanske granice: *) „Iz Bosne vam morem priobčiti samo tugu ¹⁾ i nevolju kristjanov. Kristjani su se tverdo zarekli nedavati više ²⁾ tretjinu, a Turki vele: ³⁾ Нека султан изда ферман како врата, да третину не узимамо, ми хочемо ју на сабљу узимати и дотле се оставити нечемо, докле наши конби по керви дѣаурској незаплавају; to je: Neka ⁴⁾ sultan izdá ferman ⁵⁾ kako vrata (velik), da tretjinu ne uzimamo, mi hočemo ju na sablju (na silu) uzimati i dotle se ostaviti nečemo, dokle naši konji po kervi djavrski ⁶⁾ ne zaplavaju. — Turki se zato povsuda oružaju i javno prete, da hočeju se kristjanom osvetiti, nad njimi se mašcevati. Nameravali su na kristjane s oružjem napasti, ali su se toti po tisućih sbrali i tako očakovali napadanja. Turki to videći su odustali (opustili) od napadanja.“

Turki za dušu ne maraju, Boga se ne boje, — sultana, svojega gospodarja ne poslušaju — su pravi buntovniki i puntarji.

Matija Majar.

Kratkočasno berilo.

Zvit kovač.

Národna pravlica. *)

Živel je pred mnogo leti neki kovač, ki ni hotel nič slišati od smerti. Ako ga je kdo na njo opomnil, se je le nasmeljal, ter je rekel, da se je nič ne boji. Nekega dne, ko je ravno dosti dela imel, pride smert in mu reče: „Kovač, sedaj pa le z menoj! hitro se pripravi, nimam časa, da te dolgo čakam.“ On ji prijazno odgovori: „Ljuba smert! le toliko časa me še pusti, da tega konja le podkujem; dobil sem za podkovanje čutaro vina, ki tam na oknu stoji; pij, če se ti poljubi!“ — Smert je bila ravno žejna; vzame tedaj čutaro, in jo do kapljice izprazne. Ko zapazi kovač, da se je opijanila, ji reče: „Slišal sém pripovedovati, da se ti čez vsako še tako majhno luknjico izvleči moreš, kadar kam priti želiš; pokaži mi vendar, kako je to mogoče!“ — Pijana smert je htela kovaču veselje narediti; vpraša ga toraj: „Kam češ da idem?“ Kovač odgovori: „Kaj me vprašaš? nimaš li tam prazne čutare, da v njo zlezeš?“ — Smert se brez pomiselka skobaca v čutaro, kovač jo pa hitro zadela in je ne pusti več ven. Zdaj še le se je smert strezila, ko je vjeta bila — pa prepozno! Začne kovača prositi, naj jo spusti, ali on je terd ko skala, in se ne dá pregovoriti. Morala je v tesni čutari tičati in zasmehovanje kovačevo poterpežljivo poslušati.

Naposled se mu sirota vendar zasmili; obljubi ji torej, da jo bo spustil, ako nikdar več po-nj ne pride. Smert je bila s to pogodbo popolnoma zadovoljna. Nese jo tedaj v čutari na visoko goro, jo tam navzdol potoči, da si je revica, kotaje se prek pečin, skoro vse rebra poterla. Čutara je po dolgem kotanji tako jako ob drevo se zadela, da se je pričoma raznesla, in smert je sopet svobodo zadobila. Ko je beli dan zagledala, je nar poprej Boga zahvalila za odrešenje, potem pa je terdno sklenila, da nikdar več po kovača šla ne bo. Kovač je pa svoje delo kakor poprej marljivo in zvesto opravljal in vesel je bil, da je smert tako na vse veke pregnal.

Vendar Bog ni bil zadovoljen s tem; zapovedal je smerti, da mora nemudoma po kovača iti, ter ga brez usmiljenja pokositi. Ali smert se ni dala do kovača spraviti. Bog je mogel tedaj ojustrejšje zapovedati. Čez nekaj časa zapové jednemu vragu, naj gré po kovača. Veselja poskakuje vrag proti hiši kovačevi. Ko tje pride, ga kovač zaničljivo pogleda in popraša: kaj da če? Vrag mu pové, da je po njega prišel in da ga bo v pekel odnesel. Kovač to slišati, prime železni drog, začne po vragu lamtati in ga tako stolče, da siromak vès razbit in pol mertev nazaj proti peklu šeta. Njegovi tovarši so mu že nasproti hiteli, ker so bili željni viditi kovača, ki je smert na tako lepi način bil odpravil. Pa kako so se začudili, ko so ga samega in čisto razbitega zagledali. — Pové jim vse, kako se mu je godilo in še pristavi, da bi ne šel več po kovača, če bi mu kdo vès svet za to dal.

Na to višji vragún velik zbor skliče, ter zapové, da sedem najhujših in najmočnejših mora po kovača iti. Precej drugi dan so se na pot odpravili in pogovarjali so se, kako ga bodo v pekel vlekli. Bilo je že precej pozno, ko so na kovačev dom prispeli; začnejo ga iskati, pa ga nikjer najti ne morejo. Kar hipoma zarenčí njih vodja: „Ga že vidim!“ Vsi so začeli veselja plesati, ko so ga na češnjem drevesu zagledali, kjer je na veji sedel in češnje naberl. Dobro! si mislijo, sedaj nam mora tudi češinj dati, da jih pozobljemo. Ko je kovač zvedil, da so po

*) Vès toti spis je uzet iz sostavkov „serbskoga Dnevnika“; to je list tako izversten i zanimiv, da je samo želeti, da bi izobraženi Slovenci si ga naručili i ga pogosto deržali. Izhaja v Novom Sadu (Neusatz im Banat); vsaki teden po dvakrat na celom listu (Bogen) i velja s „Sedmicu“ vred celo leto 10 gold. sr. Za Jugoslavena je toti list važen i zanimiv, kakor za Nemca „Allg. Ztg.“ — ali pa ješče važnejši. ¹⁾ žalost. ²⁾ več. ³⁾ govore. ⁴⁾ naj. ⁵⁾ ukaz. ⁶⁾ kristjanski.

*) Pričujoči slovenski pripovedki podobnih imajo tudi na Horvaškem in Slavonskem; vendar so precej različne, akoravno se jim pozná, da so vse iz jednega stebila izrastle. (Glej „Neven“ 1856 in „Národna knjiga“ 1858 od Filipovića).

njega prišli, jim reče prijazno: „Veste kaj? dragi moji! Naveličal sem se že tega sveta, rad toraj grem z vami; samo toliko časa še poterpote, dokler svoje reči v red spravim. Da vam pa ne bo čas predolg, vam dam češinj kolikor se vam poljubi; samo prosim vas, skrite se kamor koli, da se vas kdo ne prestraši, ako semkaj pride. Nevem kam bi vas bolje skrtil kakor v meh; zlezite toraj eden za drugim noter, polno košaro češinj bom za vami zasipal.“ Vragi so se eden za drugim v meh zmuzali. Ko so že vsi noter bili, je kovač ročno luknjo zadelal, in vsi so bili vjeti. Sedaj še le so svojo kratko pamet spoznali, ko je že prepozno bilo. Lačni so morali v mehu tičati, kajti jim kovač niti jedne češnje dati hotel ni. Ko so že tri dni zaperti bili, si misli kovač: „Kaj nek mi je početi s temi fakini? ako jih še dalje zaperte imam, bi mi še utegnili eden ali drugi lakote umreti; ako jih pa spustim, me zgrabijo in odnesó.“ Ni dolgo premišljeval, kar mu nekaj zlo pametnega na misel pride. Vzel je namreč veliko kladvo v roke, ter je počel po mehu biti, da se je vse kadilo. Vragi so kričali, da je bilo strah, on pa je le mahal in mahal, da jim je skoro vse kosti polomil. Potem je oddejal luknjo, je enega vun spustil, mu še eno gorko na herbet naložil in ga pustil bežati, kamor mu je bilo drago. Ravno tako je naredil s drugim, tretjim i. t. d., dokler je bil meh prazen. Tako je kovač tudi vrage nakuril.

Zopet je začel kovati, pa nov meh si je moral pripraviti, ker mu je stari čisto skvarjen in raztolčen bil. Mnoge leta je živel v veselju in brez skerbi. Vidil je, kako so mladi ljudje se starali, merli in drugi njih mesta nastopali; on pa je še čverst in terden, kakor je bil, ko je smert bila po-nj prišla. Naposled se mu je že vendar predolgo na svetu zdelo; rad bi bil umerl, pa ni mogel.

Nekega dne vzame svoje kladvo, gré k nebesam, poterka na vrata in poprosi sv. Petra, naj ga v nebesa spusti. Sv. Peter mu pa odgovori, da nebesa niso za take terdoglavne ljudi kakor je on; naj tedaj gré — kamor vé in zná.

Žalosten se podá proti peklu, poterka s kladvom na vrata, da se vse strese, ter zapové, naj mu odprejo. Prebivavci peklenški se jako prestrašijo in ga vprašajo, kdo da je? Ko jim odgovori: „Kovač“ se s strašnim hrupom proti vratam zaletijo, ter vsi s parklji vrata tišijo, da bi le kovač noter ne prišel. On pa le stoji pred peklenškimi vrati in premišljuje, kaj mu je storiti, ker nikjer ne marajo za-nj. Vragi pa le tišijo in tišijo tako dolgo, da jim ostri parklji na drugem kraju čez železne vrata priderejo. Kovač, ne bodi len, vzdigne kladvo, začne po parkljih tleči, in jih tako zatolče, da so jih potem vrage komaj in z veliko silo nazaj iz vrat potegnili.

Potem se kovač zopet proti nebesam podá, in prosi sv. Petra, naj mu le toliko vrata odpre, da bi vidil, kako je v nebesih. Sv. Peter mu spolni prošnjo. Odpre malo vrata, kovač pa urno svojo kladvo noter verže; dokler je sv. Peter gledal, kam bo kladvo padlo, se je kovač bil že v nebesa zmuznil. Sv. Peter se mu nasmeja in ga pusti v nebesih na kladvo sedečega. A. K. Cestnikov.

Slovanski popotnik.

* Dolgo in željno pričakovani „Neven“ je prišel na Reki 3. dan t. m. na svetlo; vrednika sta mu gospoda dr. Josip Vranjičanji Dobrinović in prof. Vinko Pacel; cena mu je po pošti 5 fl. na leto; učitelji (normalnih in ljudskih šol) in vsi učenci ga dobivajo za 3 fl. na leto; vredništvo v proglasu tudi naznanja, da oni naročniki, ki so za 3. in 4. zvezek lanskega „Neven-a“ plačilo odrajtali, bojo dobivali letošnji „Neven“ za ova dva zvezka. „Neven-a“ namen je: biti list zabaven, poučen in znanstven, in da bi dosegel ta trojni namen, sta nam porok slavna gosp. vrednika. Naj bi tudi Slovenci obilo segli po „Neven-u“!

* V Novem Sadu (Neusatz) je jako mična knjižica, na katero obrnemo pozornost tudi Slovincov, prišla nedavno na svetlo pod naslovom „Ludevika Štura knjiga o narodnim pjesmama i pripoviedkama slavenskim.“ Iz češkega jezika prestavil v serbski jezik gospod Ivan Bošković, doktorand pravoslovja, in v cirilici izdal v tiskarnici dra. D. Medaković-a.

* Omenil je že „Slov. popotnik“, da je neutrudljivi gosp. Ivan Kukuljević Sakcinski izdal življenjopise umetnikov jugoslavenskih pod naslovom „Slovník umjetnikah jugoslavenskih“ in da je že prišel 1. zvezek na svetlo. Verlo imenitno delo je to, kakoršnega dosihmal Jugoslaveni nismo imeli in s katerim se res ponašati moremo. Gosp. Kukuljević ni vzel v to knjigo le slavne možake, temuč vse, ki so v raznih umetnostih kaj na svetlo spravili; nahajamo jih v nji iz Bugarskega, Serbskega, Macedonije, Albanije, Dalmacije, Horvaškega, Slavonije, serbske Vojvodine, Istre, Krajskega, Koroškega, Goriškega in slovenskega Štajarskega. Čitaje 1. zvezek smo na priliko iz Krajskega našli mnogo malarjev, podobarjov in drugih umetnikov v njem, za ktere mi sami nismo vedili. Kaže se o tem, da je gosp. izdatelj kakor pridna bčelica naberal vse, kar je domačega našel, in tako pozabljivosti otel rojake naše. Kakor s krajskimi, tako je gotovo tudi z drugimi Slovenci. Pridevajo se vsakemu zvezku tudi obrazi izverstniših umetnikov. Celo delo bo obseglo 5 do 6 zvezkov z 6 do 8 obrazov. Vsak naročnik plača naprej 1 fl. za prvi in poslednji zvezek; kdor pa hoče predplatiti samo posamesne zvezke, ima za vsaki zvezek naprej položiti 40 kr. Kdor nabere 10 naročnikov, prejme eno knjigo na dar. Najkasneje se imajo naročila do 15. aprila v Zagreb poslati ali pa tudi vredništvu „Novic.“

Še nekoliko o vprašanju v 8. listu:

ali labodska, lavantska ali lavantinska?

Pri dosedanjih odgovorih na to vprašanje bi se utegnilo še nekaj pogrésati, namreč obilniši ozir na nekdanjo zgodovino Labantske škofije, po katerem se pravda gotovo ložeje dá dognati. Že v odgovoru št. 3 sem je nekoliko nameril na spričevanje starih listin, in kar sem ondi le nekako dvomljivo prisodil, je gospod Terstenjak z svojo jezikoslovno učenostjo zaterdil, da namreč staro ime reke, ki jo Nemeč kliče Lavant, je po slovensko Labanta ali Labota, in da po tem imenu se tudi klicati ima škofija. Labantska škofija ima že dosti razjasnjeno zgodovino v bukvah dr. K. Tangel-na, ki so napisane: „Reihe der Bischöfe von Lavant“; ondi se nahaja obilno spričevanja iz starih listin, po katerem se zamore terdno soditi, kaj da je resnica.

Ustavni list Labantske škofije, ki je bil narejen 10. maja 1228 v Solnemgradu, le sploh govori od naprave novega škofijstva, kterege sedež je bil odločen pri cerkvi sv. Andreja v Labantski dolini (s. Andrea in valle Laventina); drugi list, narejen leta 1244 v Brezjah, odkazuje obsežek nove škofije, namreč cerkve sv. Andreja v Labantski dolini, v Labodu (Lavamünd) s svojimi podružnicami, in v Trajbergu (Unterdrauburg) na Koroškem, cerkvi v Remšniku, in pri sv. Florjanu (Gross-St. Florian), s podružnicami sv. Petra poleg Lipue gore (Lindenberg), sv. Martina v Sulpski dolini (Sulmthal), in v Suselji (Sausal, Sussenzellen). Dohodki za novega škofa so bili določeni na 300 mark srebra, ki jih je imela dajati Labantska grajšina (castrum Lavant).

Iz tega se kaže, da nam imena Labantske škofije ni treba iskati pri Labodu ali Labondu, ampak višje, ravno ondi, kjer je tudi iz začetka škofov sedež, pri cerkvi sv. Andreja. Ta cerkev se je določevala s priimkom poleg Labanta, ali v Labantski dolini; in poleg tiste cer-